

GÖRÖGKATOLIKUS SZEMLELET

⊕ HIT ⊕ LÉLEK ⊕ ÉRTÉK – A GÖRÖGKATOLIKUS SZEMLE MAGAZINJA

GÖRÖGKATOLIKUS
SZEMLELET
SZERKESZTŐSÉGE
VI. ÉVFOLYAM 1. szám
2019. TAVASZ

Ára: 600 Ft

nka

KÉSZÜLT A
NEMZETI KULTURÁLIS ALAP
TÁMOGATÁSÁVAL

FELTÁMADT KRISZTUS!

FÖLDVÁRI KATALIN

MTA-SZAGKHF Lendület

Görögkatolikus Kutatócsoport

A máriapócsi kegyhely gondozói:

3. rész

a Nagy Szent

A második világháború utáni kommunista hatalomátvétel során az egyház elleni küzdelem egyik fő eleme a szerzetesrendek feloszlata volt, melynek megvalósításától a kommunista rendszer az egyház társadalmi befolyásának csökkenését várta. Mivel a katolikus egyház iskolahálózatát a rendek tagjai látták el, a szerzetesek elleni akció az oktatási intézmények államosításával kezdődött, utána kerültek sorra a kórházak, a betegellátás és a szegénygondozás, melyek mind állami feladattá váltak. A folyamatnak, amely során a katolikus egyházat fokozatosan háttérbe szorították, a mottója ez volt: *A kommunista államban nincs szükség szerzetesekre.*

A máriapócsi kegyhelyet gondozó bazilita szerzetesek és bazilissza nővérek áldásos munkáját ez a folyamat törte meg, hiszen a kommunista hatalom támadásának a Nagy Szent Bazil Rend máriapócsi rendházai is áldozatul estek. De milyen út vezetett a kolostorok 1950-es feloszlásához?

1945–1948 között az egyház fokozatos és durva háttérbe szorítása különböző szakaszokban ment végbe, melyekből nem hiányzott a sajtókampányok sorozata, az egyházi személyek lejáratása, a hívők megfélemlítése és a különböző rendőri intézkedések bevezetése sem. Eközben megtörtént az egyház visszaszorítása az oktatásban, betegápolásban, szegénygondozásban. 1945-ben szétosztásra kerültek az egyházi birtokok, majd 1946-ban feloszlatták az egyházi szervezeteket, két évvel később pedig államosították az egyházi iskolákat. Az egyház ekkor már a kommunista hatalom „ideológiai ellenségeként” volt megjelölve, a fontos egyházi vezetőket megfélemlítéssel és erőszakkal eltávolították, és a helyükre a hatalomhoz hű embereket ültettek. 1948-ig négy egyház – a református, az evangélikus, az unitárius és az izraelita – vezetői aláírták az állammal a megállapodást.

Mindszenty József hercegprímást azonban – aki a katolikus egyház élén állt – 1949-ben börtönbüntetésre ítélték, mert nem volt hajlandó kompromisszumot kötni. Így azért, hogy az Állambiztonsági Hatóság a püspöki kart tárgyalóasztalhoz kényszerítse, 1950. június

7-én és 9-én éjszaka 320 férfi szerzetest és 600-700 szerzetesnőt telepítettek ki rendőri segítséggel, majd június 18-án éjjel további 2000 szerzetest és apácát internáltak. A tárgyalások során nyomásgyakorlásként újabb kitelepítésekre került sor: július 11–12-re virradó éjszaka a nyugati határ mentén lévő rendházakból hurcoltak el 299 szerzetest, a tárgyalások utolsó szakaszának megkezdésekor pedig július 31-éről augusztus 1-jére virradóra az északi és keleti határsávokból való kitelepítés ment végbe. A püspöki kar végül 1950. augusztus 30-án aláírta az egyezményt, amely biztosította az állami ellenőrzést, és szűk korlátok közé szorította a katolikus egyház mozgásterét. Az aláíró Grösz Józsefet ezt követően szintén börtönbüntetésre ítélték, a püspöki kar pedig felesküdt az Alkotmányra.

A kommunista hatalom e lépésében az a felismerés rejtett, hogy amíg az egyházmegyes papságot csak egyenként „ritkíthatják”, a szerzetesrendek, mint önálló közösségek, egy rendelettel teljes egészében megsemmisíthetők, és azáltal, hogy az állam átveszi a szerzetesek feladatait, rájuk nincs többé szükség. A kolostoraikból elhurcolt szerzetesek számára megtiltották, hogy viseljék a szerzetesi öltözéküket, és azt is, hogy akárcsak kettesével is ugyanabban a lakásban lakjanak. Nem volt szabad egymással levelezniük, s nem volt ajánlatos találkozniuk sem. Azok a rendtagok, akiket az egyházmegyéék nem vehettek át lelkipásztori szolgálatra, világi pályákon igyekeztek elhelyezkedni, de legtöbbször csak fizikai munkát tudott vállalni. Ha sikerült állást kapniuk, akkor is szinte minden lépésüket figyelték.

Az egyház elleni akció következő lépéseként 1950. szeptember 7-én megjelent az a törvényerejű rendelet, amely megvonta a szerzetesrendek működési jogát, s csak a négy tanító rend (a bencések, a piaristák, a ferencesek és a szegény iskolanővérek) működhetett tovább szigorú korlátozások és ellenőrzés mellett. (1950-ben Magyarországon 23 férfi szerzetesrend működött 2582 taggal, míg a női rendből 40 volt, 8956 nővérel. Ezek a rendtagok 636 rendházban éltek.)

1950 szeptemberében a Nagy Szent Bazil Rend működési engedélyét is megvonták. A négy évtizedes pártiktatúra idején két bazilita szerzetes ellen indult büntetőeljárás: Nagy Sándor Sebestyén teológus hallgatót, aki szökni próbált az országból, Kistarcsára internáltak; Regös Dénes Miklós bazilita atyát a Nagylétán tartott népmiszió után szovjet katonák hurcolták el.

1950-ben a bazilita atyák három házában – Máriapócsban, Hajdúdorogon és Kispesten –

Bazil Rend

ötvenheten éltek. A szétszórás és illegálitás évtizedeiben (már 1942-től) Dudás Bertalan László állt a rend élén. A kommunista hatóságok Bertalan atya ellen is megpróbáltak hamis vádakat koholni, miután azonban nem tudták rávenni, hogy Nyugatra szökjön, s így kémdéssel sem vádolhatták, megvonták a működési engedélyét. Amikor Amerikában élő szerzetes társai 1981-ben templomszentelésre hívták, dr. Lehel Ferenc rendőrezredes azzal az indoklással utasította vissza útlevélkérelmét, hogy „külföldre utazása jelentős közérdeket sért”.

A szerzetesrendek működését betiltó rendelet bevezetését követően a pócsi kolostorban gyűjtötték össze más szerzetesrendek tagjait. Érkeztek az atyákhoz jezsuiták Kalocsáról, szaléziak Szombathelyről és Nyíregyházáról; a bazilissza nővéreknek

pedig orsolyitákat és szegény iskolanővéreknek kellett elszállásolniuk Dombóvárról és Kalocsáról. A nővérek körülbelül hetvenen, a férfi szerzetesek negyvenen voltak.

A Máriapócsra szállított rendtagokat az éjféli utáni órákban felverték, a folyosóra állították, arccal a fal felé fordították őket, és a hátuk mögé ÁVO-sok álltak géppisztollyal. A szobákat és az egész rendházat felforgatták, csak egy kicsi, fehérneműkből álló csomagot vihettek magukkal. Ezután betuszkolták őket a kint

várakozó teherautókba, amelyek ponyvával voltak letakarva, és a hajnali órákban elindultak. A férfiakat és nőket vegyesen szállították, mellettük katonák ültek. Voltak olyanok, akiket ötszáz kilométeres távolságból folyamatosan utaztattak Máriapócsra, csak egy-két helyen álltak meg, hogy az atyák és nővérek a természeti szükségletüket elvégezhessék. Késő délután érkeztek meg Máriapócsra. A kegyhely rendháza nem voltak felkészülve ennyi személy befogadására és ellátására, így a rendtagoknak tömegesen kellett lakniuk, és az ellátás hiányosságait is el kellett viselniük. Az internált szerzetesek ezért sokat tartózkodtak a templomban, nagybúcsúk idején papi szolgálatukkal segítettek a zárandokok ellátásában.

A bazilissza nővérekhez érkezett apácák rosszabb helyzetben voltak, mivel a pócsi nővérek lakása nagyon szűkös volt. Abban a két hónapban, amit Máriapócsra kellett tölteniük, sokan csak szalmán vagy szalmazsákon alhattak a nagyobb ebédlöben és az alsó sor helyiségekben, lepedővel, pléddel takarózva.

A más rendekből érkezett atyák és nővérek egészen a kolostor feloszlatásáig maradtak Pócsra, az internálás feloldásakor pedig szinte meghatódva búcsúztak a könnyező pócsi Szűzanyától. Sokan barátságot kötöttek a bazilita szerzetesekkel és bazilissza nővérekkel, így távozásuk után is tartották a kapcsolatot. P. Holovics Flórián atya például csaknem a haláláig levelezésben állt a bazilita renddel, és küldte a pócsi monostor levéltárába a bazilitákra vonatkozó 17-19. századi adatokat, amelyeket kutatása során talált.

A kolostor feloszlatása során a bazilita atyák mentettek mindent, amit csak tudtak. A rend értékeit Hegedüs atya, a házfőnök elszállította Bodrogkeresztúrra, az élelmiszert szétosztották a nép között. A könyvtár ajtaját, melyet még az államosítás előtt pecsételtek le, most feltörték, és a nagy értékű, 16-17. századi könyveket – melyeket Koczak Antal máriapócsi házfőnök vásárolt meg az 1770-es években Bécsben feloszlatott jezsuita könyvtárból – egy deszkából készített csúszdán a templomudvarra juttatták, majd felrakták őket a templom nyolc méter magas párkányzatára.

Ezek a művek később elkallódtak, mivel 1951-ben Bodnár Sándor atya nagytakarítást végeztetett a templomban, s miután megtalálták ezeket a könyveket, egy olyan helyiségbe pakolták őket, ahonnan bárki vihetett belőlük. Ez egészen addig volt így, amíg Dudás Bertalan kérésére a püspök felhatalmazta Rojkovics kanonokot, hogy a könyveket teherautóval Nyíregyházára szállítsa. Ezek a kötetek jelentették a mostani szeminárium könyvtár alapját. A kolostori könyvtár többi részét, ami eredeti helyén maradt, zsidók által odamene-kített könyvekkel, a kommunista párt brosúráival és szépirodalmi művekkel töltötték ki. Egy év múlva két teherautó érkezett a Debreceni Egyetemi Könyvtár megbízásából, és a munkások, „mint a répát”, felhányták rájuk a könyveket és elszállították.

A levéltár anyagát először Dudás Bertalan atya helyezte biztonságba, bőröndökbe rakta és elrejtette egy nagyobb lakás „stukatúrjában”. Mivel ezt később veszélyesnek érezte az egerek miatt, a levéltári dokumentumokat Nyíregyházára szállította. Bertalan atya bátyjának, Dudás Miklós püspök atyának az előszobájában állt elődjének, Miklósy Istvánnak egy hatalmas ládája, amelybe útjai alkalmával az egyházi felszerelését rakták, az iratok nagy része ebbe került, a többi pedig a püspöki levéltárba. Egyszer azonban emberek érkeztek „a megyétől”, akik lepecsételték a ládát, ekkor Dudás püspök atya kérésére kivették onnan az iratokat, és Bacsóka Pállal együtt egy éjszaka elégették azokat az anyagokat, amelyeket az ÁVO egyházellenes propagandára használhatt volna fel.

A rendház felszámolása és a szerzetesek szétszórása pótolhatatlan károkat okozott. Rendházuk elvesztése után a bazilita atyáknak és bazilissza nővéreknek meg kellett próbálniuk a kolostori élet és a közösség által nyújtott keretek nélkül, a civil életben boldogulni.